

М. К. Бондарчук
О. Й. Вівчар
І. С. Скоропад

МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ РИЗИКАМ ВИНИКНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УЧАСНИКІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Національний університет «Львівська політехніка»

***Анотація.** Визначено перелік зовнішніх і внутрішніх ризиків для забезпечення ефективного антикризового управління на підприємствах територіальних громад. Запропоновані методи запобігання внутрішнім ризикам виникнення фінансової кризи в учасників територіальної громади. В дослідженні, обґрунтовані ефективні методи запобігання зовнішнім ризикам в учасників територіальної громади. Обґрунтовано, що до ефективних методів запобігання зовнішнім ризикам, які впливають на управління кризовими явищами у територіальній громаді віднесено державне регулювання.*

Ключові слова: антикризове управління, територіальна громада, ризик, методи запобігання ризикам, диверсифікація ризику, система раннього попередження і реагування.

METHODS OF PREVENTING THE RISKS OF FINANCIAL CRISIS IN PARTICIPANTS TERRITORIAL COMMUNITY

***Abstract.** The list of external and internal risks for ensuring effective anti-crisis management at the enterprises of territorial communities is determined. Methods of prevention of internal risks of financial crisis at participants of territorial community are offered. In the study, effective methods of preventing external risks in members of the local community are substantiated. It is substantiated that the effective methods of preventing external risks that affect the management of crisis phenomena in the territorial community include state regulation.*

Key words: crisis management, territorial community, risk, methods of risk prevention, risk diversification, early warning and response system.

Актуальність дослідження проблематики оцінювання ризику в системі раннього попередження і реагування (СРПР) на кризові явища підприємств територіальних громад визначається потребою у новітніх науково обґрунтованих методах антикризового управління економічним процесом. Потреба в антикризовому управлінні виникає не тільки при сталому економічному розвитку територіальних угруповань, але й при здійсненні структурних зрушень відповідно до світових тенденцій економічного та науково-технологічного процесів.

Впровадження СРПР для діагностики [3] кризових ситуацій на підприємствах територіальних громад ще на ранніх стадіях їх виникнення дозволить своєчасно використати спеціальні фінансові механізми чи обґрунтувати необхідність певних реорганізаційних процедур. Тому актуальними є питання розроблення системи раннього попередження і реагування на кризові ситуації учасників виробничо-господарської інтеграції з урахуванням ризиків, оскільки така система в антикризовому управлінні і до цього часу залишається не вдосконаленою, а тим більше щодо територіальних громад.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад щодо побудови системи оцінювання ризиків для забезпечення ефективного антикризового управління на підприємствах територіальних громад зумовлює постановку таких завдань: 1) визначити перелік ризиків як категорії антикризового управління територіальною громадою; 2) обґрунтувати ефективні методи запобігання зовнішнім ризикам; 3) запропонувати методи запобігання внутрішнім ризикам виникнення фінансової кризи в учасників територіальної громади; 4) встановити, що в територіальних громадах диверсифікація ризику - це впливовий метод антикризового управління.

Ризик як категорія антикризового управління територіальної громади має свою природу, сутність, численні джерела виникнення ризикової ситуації тощо [1].

Встановлено, що до зовнішніх ризиків, які впливають на управління кризовими явищами у територіальній громаді відноситимуться: а) економічні (зниження конкурентоспроможності країни, зменшення частки ВВП на одну особу, зростання рівня інфляції тощо); б) політичні (зміна зовнішньої і внутрішньої політики, загроза міжнародних, міжконфесійних та інших конфліктів тощо); в) соціальні (погіршення матеріального забезпечення населення, негативна демографічна ситуація, зниження освітнього рівня населення).

Обґрунтовано, що система раннього попередження і реагування на кризи у територіальній громаді включатиме методи запобігання ризикам виникнення фінансової кризи в учасників територіальної громади (таблиця 1).

Таблиця 1 - Методи запобігання ризикам виникнення фінансової кризи в учасників територіальної громади

<i>Ризики виникнення фінансової кризи</i>	<i>Методи запобігання ризикам у порядку зниження ефективного впливу</i>
1. Внутрішні: 1.1. Виробничий ризик 1.2. Фінансово-кредитний ризик 1.3. Інноваційний ризик 1.4. Інвестиційний ризик	1. Експрес-діагностика діяльності підприємства 2. Методи прогнозування проблемних ситуацій (експертні методи: „мозкового штурму”, метод Дельфи, морфологічний аналіз Цвекки тощо) 3. Метод „дерева цілей”. 4. Методи теорії надійності, які застосовуються для прогнозування відмовлень складних систем
2. Зовнішні: 2.1. Економічний ризик 2.2. Політичний ризик 2.3. Соціальний ризик	1. Державне регулювання (затвердження програм реального підйому економіки у різних сферах діяльності) 2. Диверсифікація як ефективний метод впливу на формування нової стратегії розвитку територіальної громади

Джерела: сформовано за [1; 2; 3;4]

Внутрішні ризики, які можуть виникнути у складі інтегрованого об'єднання вимагатимуть використання ефективних методів їх запобігання. Відтак, до таких методів віднесемо: експрес-діагностика діяльності підприємства, методи прогнозування проблемних ситуацій (експертні методи: „мозкового штурму”, метод Дельфи, морфологічний аналіз Цвекки тощо), метод „дерева цілей”, методи теорії надійності, які застосовуються для прогнозування відмовлень складних систем.

Обґрунтовано, що до ефективних методів запобігання зовнішнім ризикам, які впливають на управління кризовими явищами у територіальній громаді віднесено державне регулювання (розроблення програм реального підйому економіки; встановлення цільового порядку державної підтримки територіальної громади з урахуванням того, наскільки їх діяльність відповідає пріоритетам промислової та соціальної політики держави; зменшення податку на прибуток банківських установ при кредитуванні територіальної громади; впровадження порядку ведення консолідованих обліку, звітності та балансу; введення консолідованого оподаткування; надання права відтермінування від сплати податкових зобов'язань з наступним їх поверненням; скасування для учасників територіальної громади авансових платежів з податку на прибуток; звільнення від податку дивідендів за акціями територіальної громади тощо)

У контексті дослідження встановлено, що до найактивніших методів реагування на зовнішні кризи належить диверсифікація, тобто розширення сфери діяльності суб'єкта господарювання за будь-яким напрямом. Територіальна громада – це об'єднання, в якому диверсифікація ризику між учасниками і зниження рівня ризику для кожного з яких можлива внаслідок взаємної акційної участі. Так, фінансово-кредитні інститути у складі територіальної громади купують акції промислових підприємств, тим самим впливаючи на їх розвиток та здійснюючи контроль за їх діяльністю. У свою чергу, промисловий сектор територіальної громади купує акції банків, страхових чи інвестиційних компаній, захищаючи при цьому свої активи та отримуючи пільги за кредитами, депозитами, страховими, лізинговими та інвестиційними послугами.

Отже, у територіальній громаді диверсифікація знаходить своє відображення як впливовий чинник подолання кризових явищ. Попередження кризових ситуацій можливе через використання багатопрфільної диверсифікації, що позитивно вплине на формування нової стратегії розвитку територіальної громади, зокрема: залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку учасників територіальної громади шляхом збільшення масштабів інвестування; максимізація економічної ефективності діяльності територіальної громади в інтересах кожного учасника, який входить до її складу; зниження рівня інвестиційного, виробничого і технологічного ризику; забезпечення

фінансової незалежності і високої ліквідності; наукова обґрунтованість моделі економічного розвитку та критеріїв її раціональності.

1. Автори дослідження встановили, що попередження кризових ситуацій можливе через використання багатопрофільної диверсифікації, що позитивно вплине на формування нової стратегії розвитку територіальної громади.

2. У процесі дослідження було прийнято за висхідну ідею, що представлені теоретичні аспекти щодо врахування ризику вкладень сум грошових коштів учасників територіальної громади у підприємство, для якого є загроза опинитися у кризовому стані актуалізують питання з оцінювання і аналізу впровадження нового напрямку розвитку підприємства, яке потребує додаткових фінансових ресурсів при несприятливому (кризовому) стані.

3. Для уточнення загальнонаукових підходів до антикризового управління територіальними громадами, у статті дістала подальшого розвитку система раннього попередження і реагування на кризові ситуації у територіальній громаді через урахування ризиків.

4. Обґрунтовані теоретичні аспекти щодо політики управління кризовим станом територіальної громади будуть використані у подальших дослідженнях щодо розробки відповідного теоретичного підґрунтя - теорії кризових явищ, їх виникнення, розвитку, методичного забезпечення, а також здійснення цієї роботи як на рівні окремого учасника територіальної громади, так і територіальної громади в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Bondarchuk Mariia / Approaches to ranking causes of management crises in an industrial and commercial association // Науковий журнал Львівської політехніки «Economics, Entrepreneurship, Management», Volume 2, Number 1, 2015., P.15

2. Bondarchuk M.K. Theoretical and Methodical Approaches to the Estimation of the Income of the United Territorial Communities/ Dzhuryk Kh.B., Bondarchuk M.K., Gonchar O.I.// Advances in Economics, Business and Management Research, 6th International Conference on Strategies, Models and Technologies of Economic Systems Management (SMTESM 2019), Volume 95, Pages 467-469 URL:<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.DOI: 10.2991/smtesm-19.2019.90

3. Гранатуров В.М., Литовченко І.В., Харічков С.К. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісної оцінки: Монографія / За наук. ред. В.М. Гранатурова. Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2003. 164 с.

4. Баланська О. І., Козик В. В., Панченко А. В., Мельник В. М. Методи оцінювання ризиків та особливості їх використання при фінансуванні житлового будівництва // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". - 2021. - №2. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-2-6894>

5. Smith R.I. Strategic Management and Planning in the Public Sector, Longman / Cyril Service Collade, Harlov, 1994. P.278.

6. Романюк В. Оценка степени децентрализации государственного управления в РК. - http://www.romanyuk.com/2007/03/post_7.html.

Бондарчук Марія Костянтинівна, професор кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка», доктор економічних наук, професор, e-mail: mariia.k.bondarchuk@lpnu.ua

Вівчар Олександра Йосипівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка», e-mail: oleksandra.y.vivchar@lpnu.ua

Скоропад Ірина Станіславівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка», e-mail: skoropad.ira@gmail.com

Bondarchuk Mariia, Sc.D. in Economics, Professor of Department of Finance, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Vivchar Oleksandra., PhD, Associate Professor of the Department of Finance, Lviv Polytechnic National University

Skoropad Iryna, PhD, Associate Professor of the Department of Finance, Lviv Polytechnic National University.